Problemi sjevernog Jadrana 8 (2003), str. 65-71

UDK 352.078.3:614.25(497.571Rovinj)"16/17"
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 20. 06. 2001.
Prihvaćeno za tisak: 04. 11. 2003.

PRIJEPORI OKO LIJEČNIČKE "*CONDOTTE*" U ROVINJU

(Primjeri iz XVII.-XVIII. stoljeća)

Miroslav Bertoša
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci, Područna jedinica u Puli

U ovome su prilogu navedeni arhivski podaci (od polovice XVII. do polovice XVIII. stoljeća) iz Državnog arhiva u Mlecima o prijeporima u rovinjskom Općinskome vijeću oko liječničke "condotte" – ugovora koji je mjesna vlast sklapala s liječnikom (otud naziv "medico condotto"). Vijeće je nastojalo izglasati takve propise koji će onemogućiti zloporabe, nezakonite povlastice, nepotizam i zanemarivanje liječničkih dužnosti. Osobito je bio sporan članak općinskoga statuta prema kojemu je bilo zabranjeno za liječnika birati osobu rođenu u Rovinju. Godine 1704. u Općinskome je vijeću postignut dogovor da za liječnika, uz strance, mogu biti izabrani i Rovinjci, no da se i jedni i drugi moraju natjecati za tu službu i javno objelodaniti dokaze o svojoj stručnoj spremi i obavljenoj praksi. Nakon toga slijedio je izbor *"balotiranjem"*. Kao jedno od gospodarski najjačih središta u mletačkome dijelu Istre, Rovinj je u XVIII. stoljeću plaćao čak tri liječnika – dvojicu opće prakse i jednoga kirurga.

1.

Povijesni *fragment*, detalj kompleksne cjeline, čak i kada je izdvojen iz konteksta razmatranja nekog opširnijega problema, u današnjoj metodologiji znanstvenih istraživanja prošlosti nalazi svoje mjesto, značenje i ulogu. I to ne samo unutar *modela* bliskih francuskoj "školi *Annales*" i "*novoj povijesti*" – koja je napose između 60. i 90. godina, netom dovršena stoljeća, znatno proširila polje istraživačkoga rada[1] – već i u historiografije uopće.[2] *Pojedinačni slučaj* često poprima paradigmatična obilježja i povjesničaru postaje

1 Usp. Peter BURKE, *Una rivoluzione storiografica: la scuola delle «Annales», 1929-1989*, Bari 1992. [talijanski prijevod].

2 Usp. Jean-Paul DESAIVE – Jean-Pierre GOUBERT – Emmanuel LE ROY LADURIE – Jean MEYR – Otto MULLER – Jean-Pierre PETER, *Médicins, climat et épidemies à la fin du XVIIIe siècle*, Paris-Mouton-La Haye

važan oslonac za rekonstruiranje društvene zbilje nekoga doba. U takav se metodološki obrazac uklapaju i podaci o izboru rovinjskih liječnika od polovice XVII. do polovice XVIII. stoljeća izneseni u ovome prilogu.

Epidemije, endemske, sezonske i sporadične bolesti pripadaju dubinskim čimbenicima istarske depopulacije i gospodarskoga zaostajanja i predstavljaju dramatične stranice prošlosti svakog istarskoga mjesta kao i poluotoka u cjelini. Tim se pojavama u istarskoj historiografiji još od njezinih početaka u XIX. stoljeću posvećivala znatna pozornost, a zanimanje za zdravstvene probleme u istarskoj prošlosti traje i danas.[3]

Povijest medicine i zdravstvene zaštite zato ne predstavlja samo povijest jedne univerzalne znanstvene discipline, umijeća, načina i tehnike liječenja sukladno *lege artis*, kao što ne predstavlja puku kronologiju i faktografiju uskoga cehovskog udruženja. Povijest medicine je i povijest društvene sredine, povijest ljudske svakodnevice, svjedočanstvo o borbi čovjeka za golo održanje u stoljećima kada su teški životni uvjeti, pothranjenost, akutna i okultna glad,[4] epidemije i endemske bolesti zadavale teške udarce europskome predindustrijskome čovjeku i krivulju smrtnosti podizale do stravičnih vertikalnih uspona u kvadrantu brojčano-grafičkoga prikaza.[5]

Istarske komune u mletačkome dobu, poglavito one koje su između XIV. i konca XVIII. stoljeća proživljavale teške gospodarske krize, često su bile bez liječnika opće prakse, bez liječnika-*kirurga*, liječnika-*fizika* i ljekarnika... Primjerice, podestat Poreča Nicolò Zuanne,

---

1972.; François LEBRUN, *Se soigner autrefois: médecins, saints et sorciers aux 17e et 18e siècles*, Paris 1983.; Franco DELLA PERUTA (a cura di), *Storia d'Italia. Annali 7: Malattia e medicina*, Torino 1984.

3 Usp. Bernardo SCHIAVUZZI, Le epidemie di peste bubbonica in Istria: Notizie storiche, *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria* [dalje: *AMSI*] IV., fasc. 3-4, Parenzo 1888., str. 423-447; isti, La malaria in Istria: Ricerche sulle cause che l'hanno prodotta e che la mantengono, *AMSI* V., f. 3-4, 1889., str. 319-472; Giulio CERVANI – Ettore DE FRANCESCHI, Fattori di spopolamento nell'Istria veneta nei secoli XVI e XVII, Atti del Centro di ricerche storiche IV., Trieste-Rovigno 1873., str. 7-118; Biserka BELICZA, Uloga medicinskog i javnozdravstvenog zakonodavstva u razvoju medicinskih profesija u Istri u razdoblju od 13. do 19. stoljeća, *Rasprave i građa za povijest znanosti V., Razred za medicinske znanosti* I., JAZU, Zagreb 1989., str. 1-81; Lavoslav GLESINGER, Prilozi za povijest zdravstva u Istri: zdravstveni radnici u prošlosti (liječnici i kirurzi), *ibid.*, str. 83-132; Ivan ERCEG, Politika i neke mjere Francuza u zdravstvu Ilirskih Provincija s obzirom na Istru, *ibid.*, str. 133-182; Miroslav BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije (XVI.-XVIII. stoljeće)*, Pula 1995.; Lucijan MOGOROVIĆ, *Putokaz istarske povijesne zbiljnosti: Zdravstvo u prošlosti Labinštine*, Labin 1995.; Ivan RUDELIĆ, *Povijest medicine u južnoj Istri u okviru svjetskih zbivanja*, Pula 1997.

4 Miroslav BERTOŠA, Aspetti demografici della carestia e della pestilenza nell'Istria nel primo Ottocento, *Proposte e ricerche: Università degli Studi di Ancona, Camerino, Macerata, Perugia, Siena*, Urbino 1991., str. 226-247.

5 Usp. Jean-Noël BIRABEN, *Les hommes et la peste en France et dans les pays européens et méditerranéens. Tom I: La peste dans l'histoire; Tom II: Les hommes face à la peste*, Mouton-Paris-La Haye 1975. Bogato je primjerima dvojezično izdanje zbornika znanstvenoga skupa *The great mortalities: methodological studies of demographic crises in the past – Les grandes mortalités: étude méthodologique des crises démographiques du pasé (edited by – publié sous la direction de Hubert Charbonneau – André Larose)*, Liege 1979. Važan je i pregled epidemija u prošlosti dvojice francuskih liječnika-povjesničara: Jacques RUFFIE – Jean-Charles SOURNIA, Le epidemie nella storia, Roma 1985. [talijanski prijevod].

svojoj se vladi požalio u srpnju 1634.: "*Stanujem s bolesnom kćeri u staroj ruševnoj palači. Liječnici su udaljeni deset milja, a za moje jadno stanje to je nemoguć izdatak* [...]".[6] I u idućim je hitnim pismima uporno nastavio moliti dopuštenje za povratak u Veneciju radi liječenja oboljela djeteta. Prilike u kojima je živio običan svijet, poglavito seljaštvo, bile su puno teže. Njih je, samo s nekoliko znakovitih riječi, potresno ocrtao neki puljski rektor ustvrdivši s gorčinom da se oboljeli, bez liječničke pomoći nalaze, doslovce, u "*rukama Božjim*"!

2.

Gospodarski uspješnije i bogatije komune nastojale su držati svojega liječnika, štoviše već su od XV. stoljeća počele voditi brigu i o kvaliteti liječničkih usluga i stručnim sposobnostima pojedinih liječnika-*fizika* i liječnika-*kirurga* u čije su ruke dospijevali njihovi oboljeli podanici. Iz toga doba potječu podaci o provođenju postupka davanja *licencije* na temelju određenih kvalifikacijskih i edukacijskih kriterija za legitimno obavljanje liječničke prakse u Istri.[7] U vrelima iz toga doba najčešće se rabio izričaj "*condotta*" koji je označavao područje na kojemu je liječnik djelovao, ali i ugovor koji je mjesna vlast s njime sklapala, pa se naziv (upravo u XVII. stoljeću) proširio i na samoga liječnika – "*medico condotto*".[8]

Primjer Rovinja – vitalnoga urbanoga središta na zapadnoistarskoj obali koji je po mletačkome pravnome sustavu bio svrstan u "trgovišta" (*terra*) –uklapa se u općeistarske prilike, ali je u koječemu i poseban. Na žalost, zdravstvo je najmanje poznat i u historiografiji najslabije obrađeni fragment povijesti Rovinja. Podaci ovoga članka dopunjuju dosadašnje saznanja.

Uz Općinsko vijeće – glavni organ upravljanja trgovištem – u Rovinju (kao i u ostalim istarskim urbanim središtima u doba Mletačke Republike) djeluju i mnogobrojni upravni organi, između ostalih i djelatnici Zdravstvenoga kolegija (*Collegio di sanità*) koji su činila dvojica providura (*provveditori*), kancelar (*cancelliere*) i trojica policijskih oružnika (*fanti*).[9]

U *trgovištu* Rovinj (*Terra di Rovigno*, kako glasi njegov službeni naziv u vrelima predindustrijskoga doba), više negoli u ijednom urbanome središtu mletačkoga dijela Istre,

---

6 Archivio di Stato di Venezia [dalje: ASV]. Senato Secreta [dalje: SS]. Dispacci Rettori d'Istria [dalje: DRI]. Filza [dalje: f.]. Di Parenzo li 12 luglio 1634. ("La mia abitazione è un palazzo caduto per vecchiezza, con mia figliuola amalata. Medici lontani X. miglia con dispendio impossibile alle mie angustie [...]")

7 B. Belicza, n. dj., str. 11-12; 63-64.

8 Carlo BATTISTI – Giovanni ALESSIO, *Dizionario etimologico italiano. Volume secondo*, Firenze 1975., str. 1025.; Također i rječnik *online Parole vive - http://WWW.parolevive.it (ad vocem)*.

9 Detaljnije o upravnom ustroju rovinjske komune vidi u djelu Bernarda BENUSSIJA, *Storia documentata di Rovigno*, Trieste 1888., str. 72-96; usp. također prilog Egidija IVETICA, Epoca Veneta, u dvotomnome kolektivnome djelu *Rovigno d'Istria (a cura di Franco Stener)*, Trieste 1997., str. 110-111.

razvio se oporbeni duh pučkoga staleža koji je, iako bez političkih prava, koristio svoju gospodarsku vitalnost i novčana sredstva (najčešće stečena krijumčarenjem i nezakonitim poslovanjem),[10] vršio pritisak na vladajući sloj nobila i građanstva i zahtijevao ostvarenje mnogih prava koja nisu uživali pučani ostalih istarskih gradova i komuna.[11] Za svoje siromašne, nezbrinute i ostarjele pučane gradske su vlasti održavale hospital (osnovan još godine 1475.), a polovicom XV. stoljeća podigle i *fontik / fondaco* – spremište za žitarice i brašno.[12] Obje su ove ustanove pridonosile poboljšavanju zdravstvenih prilika u tome zapadnoistarskome središtu. No, rovinjska je općina otišla i korak dalje, pa je u svojemu Vijeću nastojala donijeti takve propise koji će onemogućiti bilo kakve zloporabe, nezakonite povlastice, nepotizam i zanemarivanje liječničkih dužnosti. Članovi Vijeća nisu se, međutim, slagali u načinu kako to postići.

Kronologija i faktografija odluka općinskoga Vijeća zabilježena je u izvješću, odnosno tajnoj poruci (*dispacciu*) podestata i kapetana Kopra Vicenza Grittija u posljednjoj dekadi kolovoza 1704., proširenoj mnogobrojnim prilozima.[13] Gritti se, poput nekih svojih prethodnika, suočio s mjesnim razmiricama oko izbora liječnika, pa je morao posegnuti za primjerima iz prošlosti spomenutim u dokumentima iz arhiva koparskoga *Reggimenta*. U tim zanimljivim prijepisima zaključaka Vijeća i mletačkih *dukala* – kojima je središnja vlast davala suglasnost, mijenjala ili poništavala odluke rovinjske komune – nalazi se i niz važnih podataka o još nedovoljno istraženoj povijesti zdravstva Rovinja, napose podaci o nekim liječnicima. Tako je u kolovozu 1704. podestat i kapetan Gritti izvijestio vladu u Mlecima o raspravama i prijeporima oko izbora liječnika u Rovinju, ali se usputno osvrnuo i na uzroke sporova dugih gotovo pola stoljeća.

Sve je počelo odlukom Vijeća u travnju 1662. da "*za liječnika ne može biti predložen, ni izglasan, ni pod kojim uvjetima, nijedan građanin ili žitelj Rovinja koji bi s nekim bio u rodu, a u slučaju da bude predložen i izglasan, odluka se mora smatrati ništetnom*".[14] *Dukalom* od 27. travnja mletačka je vlada potvrdila odluku rovinjskoga Vijeća.

Deset godina kasnije općinsko je Vijeće Rovinja većinom glasova odbilo imenovati dr. Iseppa Sponzu za rovinjskoga liječnika, budući da je bio "*rodom iz toga mjesta*" (*nativo dal Paese*). Nezadovoljna se strana požalila senatu i uspjela postići poništenje odluke Vijeća: prema *dukalu* od 23. prosinca 1676. liječnik Sponza trebao je ostati na dužnosti i redovito primati općinsku plaću.[15]

---

10 Detaljnije o tome raspravljam u članku *Pomorci i krijumčari u Rovinju u drugoj polovici XVIII. stoljeća* (u pripremi).

11 E. Ivetic, Epoca Veneta, n. dj., str. 114-115.

12 Na i. mj.

13 ASV. SS. DRI. F. 85. Capod'Istria 24 Agosto 1704.

14 Isto.

15 Senato Mare – Cose dell'Istria: 1676, decembre 23, AMSI XVI., f. 1-2, 1900., str. 77 ("non possa essere proposto, ne balotato per Medico, sotto qual si voglia colore ò pretesto, alcuno Cittadino, ò habitante in Rovigno, o

Dio zastupnika, dosljedni pobornici prijašnje odluke Vijeća rovinjske komune, prosvjedovali su u Veneciji, zahtijevajući poštivanje izglasanih propisa. Suočen s činjenicama, Senat je morao poništiti vlastite odluke, pa je 20. ožujka 1677. izdao naredbu rovinjskome podestatu da odmah nakon isteka *"condotte"* otpusti Iseppa Sponzu.[16] No, možda i pod utjecajem javnoga mnijenja u Rovinju, članovi su Vijeća promijenili stajalište! Na novoj sjednici prevagnuli su pristaše dr. Sponze, ojačani onim članovima koji su, kako stoji u zapisniku, bili *"potaknuti njegovom dobrom službom u prošlosti, njegovim iskustvom i točnošću za dugoga služenja ovom stanovništvu"*.[17] Odluku lokalne vlasti potvrdilo je (u ožujku 1679.) i mletačko Vijeće umoljenih (*Consiglio dei Pregadi*), pa je liječniku Iseppu Sponzi bila odobrena još jedna *"condotta"*.

Iznenadna smrt već je iduće godine odnijela vrloga dr. Sponzu,[18] te je općinsko Vijeće za liječnika opće prakse izabralo još jednoga Rovinjca – dr. Cristofora Sponzu, dotad u službi u Motovunu.[19] I on je, kao i njegov prethodnik, ostao zabilježen u povijesti zdravstva u Rovinju kao iznimno uspješan i požrtvovan liječnik. Općinsko se Vijeće nije dvoumilo oko produžavanja njegove *"condotte"*: 1683. izabran je za idućih nekoliko godina, a 1689., s više od 60 glasova razlike, pobijedio je u *"balotiranju"* (glasanju kuglicama)[20] svojega protukandidata dr. Flaminia Pazzarica. Smrt koja je uslijedila 16. prosinca 1690. prekinula je zdravstveni rad Cristofora Sponze, ali je, istodobno, u općinskome Vijeću oživjela stari i pomalo zaboravljeni problem *"zloporaba oko izbora i potvrđivanja liječnika"* (*abusi nell'eletione, e conferma de' medici*).

Vijeće se sastalo 23. rujna 1703. i nakon žustre rasprave donijelo sljedeći zaključak:

"Da bi građani mogli upoznati osobe koje se natječu, a i da bi ove mogle upoznati njih, i da bi imali pogodnost između mnogih izabrati najbolju, u buduće se neće moći balotirati *nijednog liječnika ako prije toga nisu objelodanjeni javni proglasi i ostavljena mogućnost, petnaest dana prije izbora, za sve one osobe koje se žele natjecati, bilo da potječu iz mjesta ili su stranci, ako za to imaju potrebnu spremu, i neka bude prepušteno odluci Vijeća izabrati onoga koji njima najviše odgovara."*[21]

Nakon toga objelodanjen je *edikt* (*"Editto"*), a Vijeće je počelo razmatrati pristigle molbe. Od druge polovice XVII. stoljeća u Rovinju su djelovala dva liječnika. Kada je u rujnu

alcuno altro, che tenesse congiunture di parentella con alcuno, e nel caso, che fosse proposta, e balotata, s'intende nulla").

16 Isto.

17 ASV. SS. DRI. F. 85. Capod'Istria 24 Agosto 1704.

18 Napis u spomen liječniku Iseppu Sponzi (+ 1680.) nalazi se na zidu rovinjske crkve Sv. Eufemije.

19 Isto.

20 Opis glasačke procedure vidi u spomenutoj Benussijevoj monografiji o Rovinju (*Storia documentata*, n. dj., str. 81-82).

21 Isto ("Perchè li Cittadini possino conoscer, et essere riconosciuti da concorenti, et habbino il benefitio di scegliere trà molti il migliore, ch'in avenire non possa essere balotato alcun Medico, se prima non sarano publicati gl'Editti, e data libertà al concorso quindeci giorni avanti la sua balotatione, acciò possi ogni persona, si terriera come forestiera, purchè habbia li proprij, e neccessarij loro requisiti, à tal eletione concorrere, e sia in arbitrio dal Consiglio d'elegere quello, che esso parerà più sufficiente").

1703. raspisan natječaj oba su liječnika bila stranci: dr. Cesare Balsamo s godišnjom plaćom od 300 dukata, kojemu je "*condotta*" istjecala 1707., i dr. Camillo Turra, podrijetlom iz Padove,[22] plaćen 260 dukata, kojemu je ugovor već bio istekao. *Editto* je bio raspisan za mjesto potonjeg, a od pristiglih molba općinsko se Vijeće još jednom odlučilo za domaćega sinapučanina: 21. listopada sa 166 glasova "*pro*" i šest "*contra*" izabran je dr. Zuanne Albanese, "*rođen u trgovištu iz reda pučana*" (*nativo dalla Terra dell'ordine de' Populo*).[23]

Unatoč takvom ishodu glasovanja – koji je stvarao dojam da su se različite grupacije unutar općinskoga Vijeća suglasile oko kriterija za izbor liječnika – arhivska vrela pokazuju da su sporovi povremeno i dalje izbijali. Do njih je dolazilo ne samo zbog raskoraka između nepromjenljivih propisa i općih interesa već i zbog raskoraka između sporo promjenljivih propisa i općih interesa, kao i zbog nastojanja moćnih pojedinaca i klanova da nametnu svojega kandidata. Tako se, primjerice godine 1728., spominje "*teški prijepor između općinskoga Vijeća i podestata Francesca Cornera oko izbora liječnika opće prakse dr. Clementea Biancinija*".[24] Vijeće se žalilo višoj instanciji u Veneciji i pozivalo na propise, te tako uspjelo dobiti spor i prisiliti podestata na popuštanje.[25]

3.

Gospodarski dinamično trgovište/*terra* i jedno od najbolje naseljenih istarskih obalnih mjesta, Rovinj je u XVII. i XVIII. stoljeću uspijevao držati najprije dva, a zatim i tri liječnika. Sredstva za njihove plaće namicale su se iz općinske blagajne i bogatoga fontika,[26] koji je, unatoč čestim pronevjerama i utajama, uspješno poslovao. Briga za zdravlje sugrađana uočljiva je i u nastojanjima i odlukama municipalne uprave, pa i ne začuđuje što je ona izdržavala dvojicu liječnika opće prakse i jednoga kirurga.[27]

Neki podaci upućuju na zaključak o dugoj tradiciji zdravstvene službe u Rovinju. Već godine 1418. spominje se "*Pietro Venier ceroico*", a u knjizi umrlih posljednjega dana veljače 1582. zabilježena je smrt neke Rovinjke koja je život posvetila brizi o siromašnima i

22 Pet godina kasnije Turra postaje liječnikom-fizikom u Puli. Njegovo se ime spominje u puljskim matičnim knjigama: "Eccellentissimo Signor Dottor Camillo Turra da Padova Medico Fisico di questa Citta" (knjiga umrlih, 1714.-1721; knjiga krštenih, 1715.-1719. knjiga vjenčanih, 1718.). Umro je u Puli i pokopan na gradskome groblju 20. svibnja 1721. Usp. Slaven BERTOŠA, Prilog poznavanju povijesti zdravstva grada Pule od 1613. do 1815. (prihvaćeno za objavljivanje u zborniku *Rasprave i građa za povijest znanosti, Razreda za medicinske znanosti HAZU*).

23 B. Benussi, *Storia documentata di Rovigno*, n. dj., str. 81-82.

24 Antonio PAULETICH – Giovanni RADOSSI, Compendio di alcune cronache di Rovigno di Antonio Angelini, *Atti CRS VI.*, 1975.-1976., str. 294 ("grave controversia tra il Consiglio municipale e il Podestà di Rovigno Francesco Corner per l'elezione in medico condotto del dott. Clemente Biancini").

25 Na i. mj. ("Il Podestà cede ad ordini superiori").

26 ASV. SS. DRI. F. 85. Capod'Istria 24 Agosto 1704.

27 B. Benussi, *Storia documentata*, n. dj., str. 189.

stjecanju medicinskih znanja: "*Umrije Gospa Bortola, žena časna života i prijateljica siromašnih, bješe napol stručna u kirurgiji koju je izučila, a liječila je siromašne za ljubav Božju*".[28]

Podaci ovoga sažetoga priloga nastoje pridonijeti boljem osvjetljavanju povijesti zdravstva u Istri u XVII. i XVIII. stoljeću, napose pak dopuniti dosad iznesene podatke o prilikama u Rovinju, ne samo u domeni zdravstvene zaštite već i društvenih previranja i napetosti. Ovim se člankom također nastoji dati poticaj daljim sustavnijim istraživanjima.

SAŽETAK

Prijepori oko liječničke "Condotte" u Rovinju
(Primjeri iz XVI.-XVIII. stoljeća)

Istarske komune u doba Venecije, poglavito one koje su između XIV. i konca XVIII. stoljeća proživljavale teške gospodarske i populacijske krize, često su bile bez liječnika opće prakse, bez liječnika-*kirurga* i liječnika-*fizika* i ljekarnika. U još težim uvjetima živjelo je istarsko selo do kojega je iznimno rijetko dopirala tadašnja znanstvena medicina. Gospodarski uspješnije i bogatije komune nastojale su držati svojega liječnika, štoviše već su od XV. stoljeća počele voditi brigu i o kvaliteti liječničkih usluga i stručnim sposobnostima osoba koje su obavljale tu službu.

Iz toga doba potječu najstariji podaci o provođenju postupka davanja *licencije* na temelju određenih kvalifikacijskih i edukacijskih kriterija za legitimno vršenje liječničke prakse u Istri. U vrelima iz toga doba najčešće se spominje izričaj *"condotta"*, kojim se označavao teritorij liječnikova djelovanja, ali i ugovor koji je mjesna vlast s njime sklapala. Kasnije – i to upravo u XVII. stoljeću – taj se termin proširio i na samoga liječnika, pa otud naziv *"medico condotto"*.

U ovome su prilogu navedeni arhivski podaci iz Državnog arhiva u Mlecima (Archivio di Stato di Venezia) o p rijeporima u Općinskome vijeću (Consiglio comunale) u Rovinju oko liječničke *"condotte"*. Vijeće je nastojalo izglasati takve propise koji će onemogućiti zloporabe, nezakonite povlastice, nepotizam i zanemarivanje liječničkih dužnosti. Osobito je bio sporan članak općinskoga statuta prema kojemu je bilo zabranjeno izabrati za liječnika osobu rođenu u Rovinju. Podestat i kapetan Kopra (Podestà e capitano di Capodistria) u kolovozu 1904. upozorio je vladu u Veneciji da prijepori oko izbora liječnika u Rovinju traju već gotovo pola stoljeća. Te je godine Općinskome vijeću (Consiglio comunale) postignut dogovor da za liječnika, uz strance, mogu biti izabrani i Rovinjci, no da se i jedni i drugi moraju natjecati za tu službu i javno objelodaniti dokaze o svojoj stručnoj spremi i obavljenoj praksi. Nakon toga slijedio je izbor "balotiranjem" *(balotazione)*.

Kao jedno od gospodarski najjačih središta u mletačkome dijelu Istre, Rovinj je u XVIII. stoljeću plaćao čak tri liječnika – dvojicu opće prakse i jednoga kirurga.

[28] Na i. mj. ("Morse Donna Bortola, donna di bonissima vita et amica de poveri, mezza ceroica la qual era dotorada et medicava tutti li poveri per amor di Dio").